

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Více než HDP – ukazatele pro udržitelný rozvoj

(2009/C 100/09)

Ve dnech 16.–17. ledna 2008 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 Jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Více než HDP – ukazatele pro udržitelný rozvoj.

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí (konkrétně Středisko pro sledování udržitelného rozvoje), kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 8. října 2008. Zpravodajem byl pan SIECKER.

Na 448. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 22.–23. října 2008 (jednání dne 22. října 2008), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 114 hlasy pro, 2 hlasy byly proti a 8 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 HDP je významným ukazatelem hospodářského růstu, ale jako nástroj pro řízení politiky, která čelí výzvam 21. století, je nedostatečný. K tomu je zapotřebí dalších doplňujících ukazatelů. K tomuto závěru dospěla jak konference Evropské komise s názvem *Beyond GDP (Více než HDP)*, která se konala ve dnech 19.–20. listopadu 2007 v Bruselu, tak i konference na téma *Een comfortabele waarheid (Pohodlná pravda)*, která proběhla 10. ledna 2008 v Tilburgu.

1.2 HDP je dobrým ukazatelem rytmu ekonomiky. Udává, jak rychle vyděláváme peníze, ale nezohledňuje, zda tento růst vede k vytváření potřebných produktů a služeb, či zda škodí lidem a životnímu prostředí. Potřebujeme především nástroj schopný změřit vzdálenost, která nás stále ještě dělí od udržitelné a solidární ekonomiky.

1.3 Vzhledem k tomu, že se jedná o dva odlišné aspekty (udržitelnost a prosperitu), potřebujeme ve skutečnosti dva nástroje k měření. Podstatou udržitelnosti je úsilí o zdravý svět, nyní i v budoucnu, a o solidaritu mezi generacemi. Udržitelnost je jejich podmínkou. Prosperita souvisí se sociálním rozvojem a je cílovou proměnnou. Z hlediska udržitelnosti stačí, aby bylo zaručeno, že životní úroveň může být dlouhodobě celosvětově zachována. Pokud je toto kritérium splněno, není nutné usilovat o ještě vyšší míru udržitelnosti. V případě prosperity je situace jiná: více prosperity je vždy lepší než méně prosperity, proto má smysl o větší prosperitu usilovat.

1.4 Existuje ukazatel míry udržitelnosti a jejího vývoje: je jím ekologická stopa, jež je i přes své nedostatky nejlepším celkovým ukazatelem udržitelného environmentálního rozvoje.

1.5 Ekologická stopa je vynikajícím komunikačním nástrojem a jedním z mála (pokud ne přímo jediným), jež zohledňuje environmentální dopad našeho spotřebitelského a výrobního chování (dovoz a vývoz) na další země. Při používání tohoto nástroje bude možné jej zpřesnit a bude možné jej nahradit v okamžiku, kdy se v budoucnu objeví lepší nástroj.

1.6 Zásadním úkolem je vyvinout jeden ukazatel sociálního rozvoje, který bude měřit různé aspekty kvality života realistickým způsobem. Stanovisko se zaměřuje pouze na tento ukazatel kvality života, neboť takový spolehlivý funkční nástroj politiky (zatím) neexistuje.

1.7 Prakticky využitelný a vědecky spolehlivý ukazatel kvality života pokrývá oblasti, které jsou pro kvalitu života obecně považovány za zásadní, a splňuje následující kritéria:

- sestává z objektivních faktorů, které určují kapacity osob,
- je citlivý na vliv politiky,
- poskytuje údaje ve stanovených časových lhůtách,
- umožňuje srovnání mezi zeměmi,
- umožňuje chronologické srovnání,
- je srozumitelný široké veřejnosti.

1.8 Následujících šest oblastí je všeobecně považováno pro kvalitu života za zásadní:

- fyzická integrita a zdraví,
- materiální dostatek,

- přístup k veřejným službám,
- společenské aktivity a integrace přistěhovalců,
- volný čas,
- kvalita okolního životního prostředí.

Členské státy EU mají k dispozici základní údaje nutné k měření pokroku v těchto oblastech. Je však třeba tyto údaje dále zlepšit (frekvenci jejich získávání, sběr, zpracování).

1.9 Ukazatel, který zde popisujeme, není perfektní. Nepovažujeme jej za detailně propracovaný plán, ale za příspěvek k probíhající diskusi o této problematice. Měření je dynamický proces, zachycující změny ve společnosti. S těmito změnami pak následně může vyvstat potřeba získat jiné či propracovanější ukazatele. Definování ukazatele je rovněž dynamickým procesem, který musí vycházet z jednání a diskuse, jak se na demokratickou společnost patří.

1.10 Přejít na politiku, jež není výlučně založena na hospodářském růstu, ale je rovněž určována sociálními a environmentálními faktory, může vést k udržitelnější a solidárnější ekonomice. Nejedná se o krátkodobý projekt, na to je příliš obsáhlý. S ohledem na proveditelnost je třeba toto úsilí omezit na členské státy EU, možná rozšířené o kandidátské země Chorvatsko a Turecko a o země se srovnatelným hospodářským rozvojem jako např. Spojené státy, Kanadu, Austrálii, Nový Zéland a Japonsko. Obrovské rozdíly v hospodářském rozvoji znemožňují vytvoření jediného nástroje, který by ve stejném měřítku měřil a objasňoval vývoj jak ve vyspělých, tak v rozvojových zemích.

2. Omezení HDP

2.1 Nejzákladnějším cílem každého člověka je štěstí. Hlavním úkolem vlád je vytvořit takové podmínky, jež zajistí všem občanům optimální pozici, ve které mohou o své štěstí usilovat. Z toho vyplývá, že vlády musejí neustále sledovat vývoj ve společnosti a shromažďovat informace o stavu, v němž se nachází. Měření je klíčem k vědění; pouze tehdy, když víte, kvůli čemu jsou lidé nespokojeni a proč tomu tak je, můžete s tím zkusit něco udělat.

2.2 V současnosti je jako nástroj k měření stavu společnosti vládami nejčastěji využíván hrubý domácí produkt (HDP). HDP byl jako nástroj k měření zaveden v minulém století po velké hospodářské krizi a následné druhé světové válce. Pro tvůrce politiky je nejdůležitějším, ne-li jediným nástrojem k měření hospodářských výkonů a aktivit. Je založen na mezinárodně uznávaném systému státních výpočtů, které se provádějí podle stejného klíče. Navíc se vše poměřuje jedním a tímtéž měřítkem: penězi. Z těchto důvodů je HDP vhodný k mezinárodnímu srovnávání.

2.3 Přitom však nijak nevypovídá o dobrých životních podmínkách (štěstí) obyvatel ani o tom, do jaké míry je rozvoj společnosti udržitelný. HDP na obyvatele ve Spojených státech patří k nejvyšším na světě, což však Američany nečiní o nic šťastnějšími než obyvatele jiných zemí a o udržitelnosti americké společnosti by se rovněž dalo polemizovat. V celosvětovém měřítku platí, že HDP na obyvatele je o něco vyšší, než tomu bylo před 60 lety, to však nevedlo k výraznějšímu nárůstu štěstí. Kromě toho, že se všude vzdychá po „starých dobrých časech“, byl v roce 2008 zaznamenán rekordní počet 900 milionů lidí trpících hladem. Hlad člověka v žádném případě nečiní šťastným.

2.4 Současný vývoj společnosti a existující ekonomické vazby se zásadně liší od situace v polovině minulého století. Zejména ve vyspělých zemích existuje rostoucí potřeba měřit faktory, jež nejsou výsledkem tržních transakcí či formálních ekonomických postupů. Mnohé z těchto aspektů a potřeb nejsou v HDP zohledněny, nebo jsou zohledněny nedostatečně.

2.5 Za rostoucím HDP se může skrývat podstatný pokles prosperity a dobrých životních podmínek. Kdyby například nějaká země vykácela všechny své lesy, prodala získané dřevo a poslala děti místo do školy pracovat, odrazilo by se to velmi pozitivně na jejím HDP, neboť ukazatele hospodářského stavu by vykazovaly rostoucí hmotnou prosperitu. Tento růst by však byl naprosto neudržitelný a obyvatelstvo, především děti, by díky němu nebyly šťastnými či šťastnějšími.

2.6 Rovněž přírodní a politické katastrofy mohou mít na HDP kladný vliv. Hurikán Katrina byl pro HDP Louisiany pozehnáním, neboť na následnou rekonstrukci bylo třeba vynaložit obrovské úsilí a ekonomické aktivity. Totéž platí i pro HDP v několika asijských a afrických zemích zasažených tsunami a pro HDP takřka všech evropských hospodářství po druhé světové válce. Když ponecháme stranou skutečnost, že zdaleka ne všichni úměrně těžili ze zvýšení prosperity, nelze říci, že by tyto katastrofy přispěly k lidskému štěstí či k udržitelnosti společnosti.

2.7 Ale i z méně extrémních příkladů je zřejmé, že HDP jako nástroj k měření nestačí. Větší materiální bohatství vede k vyššímu počtu prodaných osobních vozidel a ke stavbě nových silnic. Důsledkem je vyšší počet dopravních nehod, vyšší náklady (na výměnu/opravu vozidla, na péči o zraněné/postižené, vyšší pojistné). Vede to také k extrémům jako např. k obchodování se zbraněmi a k prodeji antidepressiv dětem. To vše přispívá k vyššímu HDP, avšak nikoli k hlavnímu cíli člověka, kterým je nalézt štěstí. Výjimkou jsou možná jednotlivci, kteří na těchto aktivitách vydělávají.

2.8 Dominantní postavení HDP je zjevné především tehdy, když zaznamená pokles. Vyvolává to paniku, jež nemusí nutně být odůvodněná. Je možné, že dojde k poklesu HDP následkem pozitivního vývoje. Pokud zítra všichni vymění tradiční žárovky za nejnovější LED osvětlení, způsobí tento počin samozřejmě jednorázové zvýšení výdajů za nové osvětlení, ale současně také podstatné strukturální snížení spotřeby energie, tedy i HDP, neboť tyto žárovky používají v porovnání s tradičními žárovkami pouhý zlomek energie.

2.9 Stručně řečeno je HDP dobrým ukazatelem k měření ekonomického výkonu, ale neexistuje žádná přímá spojitost mezi hospodářským růstem a pokrokem v jiných oblastech společnosti. K doplnění celkového obrazu jsou zapotřebí ukazatele, s jejichž pomocí by například bylo možné sledovat vývoj jiných aspektů, zejména sociálních a environmentálních.

3. Další faktory dobrých životních podmínek

3.1 V současnosti probíhá na různých místech diskuse o nutnosti mít vedle HDP další nástroje k měření. Vedle konference Evropské komise s názvem *Beyond GDP (Více než HDP)*, která se konala ve dnech 19.–20. listopadu 2007 v Bruselu⁽¹⁾, se také 10. ledna 2008 na univerzitě v Tilburgu konala konference na téma *Een comfortabele waarheid (Pohodlná pravda)*⁽²⁾. Obě konference dospěly k jasným paralelním závěrům a zdůrazňují, že je zapotřebí mít k dispozici další ukazatele než pouze hospodářský růst sám o sobě. HDP je dobrým ukazatelem rytmu ekonomiky, udává, jak rychle vyděláváme peníze, ale nezohledňuje, zda tento růst vede k vytváření potřebných produktů a služeb, či zda škodí lidem a životnímu prostředí. Potřebujeme především nástroje schopné změřit vzdálenost, která nás stále ještě dělí od udržitelné a solidární ekonomiky. Zanedlouho po zavedení HDP již renomovaní ekonomové (např. Samuelson⁽³⁾)

poukazovali na nutnost obohatit HDP o jiné než materiální aspekty, např. o životní prostředí a přírodní hodnoty, a tím rozšířit zaměření HDP o jiné než ryze hospodářské aspekty. Tyto pokusy však nevyústily v přijetí přizpůsobené verze HDP, takže i dnes má tradiční HDP stále ještě dominantní postavení. Někteří vědci se tímto tématem intenzivně zabývali. Jejich názory jsou stručně shrnuty níže.

3.2 Britský profesor ekonomie práce **Richard Layard** ve své knize *Happiness (Štěstí)*⁽⁴⁾ konstatoval, že se lidé v západní společnosti za posledních 50 let i přes značný nárůst materiálního blahobytu nestali šťastnějšími. Layard spatřuje důvod v obrovské všeobecné konkurenci, neboť hlavní ambicí každého jednotlivce je vydělávat více než ostatní. Tato jednostranná fixace zatlačuje do pozadí oblasti, které jsou pro dobrý pocit ze života důležitější: stabilní rodiny, potěšení z práce a vztahy s přáteli a s komunitou. Tento stav vyplývá z narůstajícího počtu rozvodů, případů stresu na pracovišti a zločinnosti. K navrácení zpět do vyváženého stavu je třeba se zaměřit na rovné možnosti výdělků spíše než na rovné výdělky.

3.3 Ve své teorii o ekonomii blahobytu klade indický ekonom **Amartya Sen**⁽⁵⁾ důraz na skutečnost, že podstatou prosperity nejsou hmotné statky, ale aktivity, kvůli kterým jsou tyto statky získávány. Příjem jednotlivcům umožňuje realizovat aktivity a tímto způsobem se rozvíjet. Tyto možnosti (které Sen nazývá „kapacitami“) jsou rovněž závislé na faktorech jako zdraví a délka života. Zejména v rozvojových zemích jsou údaje o úmrtnosti důležité, neboť jsou dobrým ukazatelem sociální nerovnosti a kvality života.

3.4 Ve své nejnovější knize *Frontiers of Justice (Hranice spravedlnosti)* popisuje americká filozofka **Martha Nussbaum**⁽⁶⁾ deset minimálních sociálních práv, která jsou podmínkou pro důstojný život. Společnost, která není schopná všem svým občanům tato práva a svobody na určité vhodné prahové úrovni zaručit, podle ní neplní svou povinnost a není skutečně spravedlivá. Konkrétně se jedná o možnost prožít lidský život normální délkou, těšit se dobrému zdraví, volnosti pohybu, dále o možnost používat své duševní schopnosti, přilnout k věcem a lidem mimo sebe sama, učinit si představu o dobru, žít s ostatními a pro ostatní bez jakékoli diskriminace, žít se vztahem ke zvířatům a přírodě a pečovat o ně, smát se a hrát si, účastnit se politických rozhodnutí a získávat majetek. Tento seznam není vyčerpávající a může být rozšířen.

(1) www.beyond-GDP.eu

(2) www.economischegroei.net

(3) P. Samuelson, *Evaluation of real national income*, *Oxford Economic Papers*, 1950, 1-29.

(4) R. Layard, *Happiness: lessons from a new science*, Penguin Books, 2005.

(5) A. Sen, *Commodities and capabilities*, Amsterdam North Holland, 1985.

(6) M. Nussbaum, *Frontiers of justice*, Harvard University Press, 2005.

4. Jiné indikátory

4.1 Kromě HDP existují různé iniciativy, které měří také jiné veličiny významné pro zjištění stavu společnosti. Pro orientaci zde předkládáme krátký přehled a stručný popis čtyř indikátorů používaných v této oblasti. Je jich víc, např. iniciativa belgické Federální rady pro udržitelný rozvoj (Conseil fédéral du développement durable) ⁽¹⁾, kanadský index prosperity (CIW) ⁽²⁾, hrubé národní štěstí v Bhútánu ⁽³⁾, iniciativa Quars v Itálii ⁽⁴⁾, Stiglitzova komise ve Francii ⁽⁵⁾, OECD ⁽⁶⁾, jež má celosvětový projekt na měření pokroku a rovněž Eurofound ⁽⁷⁾, který disponuje relevantními informacemi. K jejich popsání však zde není dostatek prostoru.

4.2 **Index lidského rozvoje** (Human Development Index) ⁽⁸⁾ je ukazatel k měření pokroku společnosti a skupin lidí ve společnosti. Tato metoda se od roku 1993 používá v Rozvojovém programu OSN (UNDP) k vypracování každoroční zprávy o situaci v jednotlivých zemích. Kromě příjmu se zohledňuje naděje dožití, míra gramotnosti a úroveň vzdělání. Od roku 1977 je také zveřejňován index lidské chudoby ⁽⁹⁾, který zohledňuje dostupnost vzdělávání, bezpečných potravin a vody a zdravotní péče. Index lidského rozvoje částečně vychází ze Senových teorií. Index lidského rozvoje funguje dobře v rozvojových zemích, jeho nevýhodou je, že je méně vhodný k měření pokroku ve vyspělých zemích.

4.3 **Ekologická stopa** ⁽¹⁰⁾ vychází z principu, že je možné vyjádřit spotřebu pomocí plochy, která je potřebná k produkci toho, co se spotřebuje. To umožňuje srovnávat dopad různých druhů spotřebitelského chování (životních stylů) či různých skupin obyvatelstva (zemí) na životní prostředí. Na každého obyvatele připadá celosvětově 1,8 ha produktivní půdy k uspokojení jeho individuální spotřeby. V současnosti se celosvětově využívá 2,2 ha na osobu, lidstvo tedy rychle vyčerpává zemské rezervy. Rozdíly v rámci tohoto globálního údaje jsou však obrovské: ve Spojených státech je průměrná ekologická stopa 9,6 ha na obyvatele, v Bangladéši 0,5 ha. Pokud se naše politika nezmění, tyto problémy porostou. Eroze a desertifikace mají za následek, že se dostupná plocha produktivní půdy zmenšuje. S celosvětovým demografickým růstem se o tuto zmenšenou plochu musí dělit stále větší počet lidí. Současně roste poptávka, neboť s větší prosperitou roste také spotřeba. Ekologická stopa je dobrým ukazatelem udržitelného rozvoje,

neposkytuje však žádné informace o dobrých životních podmínkách obyvatel.

4.4 **Index kvality života** (Leefsituatie-index) ⁽¹¹⁾ systematicky popisuje a analyzuje životní podmínky nizozemského obyvatelstva. Tento ukazatel se rovněž nazývá Sociale Staat van Nederland (SSN, sociální stav Nizozemska). SSN zachycuje vývoj životních podmínek v přibližně desetiletém období. Ke zkoumaným oblastem patří příjem, práce, vzdělávání, zdraví, volný čas, mobilita, kriminalita, bydlení a rezidenční prostředí. Kromě sektorových kapitol udává souhrnný index kvality života. Prezentuje rovněž údaje související s veřejným míněním o politice a vládě. Průzkum zveřejňuje každé dva roky Nizozemské Sociální a kulturní plánovací úřadu (Nizozemský úřad sociálního a kulturního plánování). Index kvality života nebyl v Nizozemsku nikdy považován za důvěryhodný zdroj, neboť se jedná především o směsici nesourodých prvků a neposkytuje tedy dobrý a konzistentní přehled o kvalitě života společnosti.

4.5 Profesor Ruut Veenhoven z Erasmovy univerzity v Rotterdamu již po třicet let vede celosvětový výzkum o pocitu štěstí. Ve svém díle **World Database of Happiness** (Světová databáze štěstí) ⁽¹²⁾ dochází k závěru, že korelace mezi penězi a štěstím je neobyčejně nízká. U lidí, kteří získají více peněz, je pocit štěstí krátkodobě intenzivnější, do roka však zmizí. Volnost při nakládání s vlastním časem a při volbě mezi možnostmi vede většinou k hlubšímu pocitu štěstí. Dále souhlasí s profesorem Layardem, že v tomto ohledu existuje jasný rozdíl mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi. V rozvojových zemích způsobuje zvýšení příjmu větší a trvalejší pocit štěstí než ve vyspělých zemích. Tento rozdíl mizí, když HDP na obyvatele dosáhne úrovně příjmů mezi 20 000 a 25 000 dolary. Nevýhodou této databáze je, že rozdíly v individuálních preferencích mohou ovlivnit měření pocitu štěstí. Navíc lze pocit štěstí stěžejně ovlivňovat veřejnou politikou.

5. Možná uplatnění

5.1 Existují zhruba dvě možnosti, jak skoncovat s dominantním postavením HDP v sociálně-ekonomické politice. První možností je vypracovat soubor dalších ukazatelů udržitelnosti a prosperity (či jejich aspektů), které budou mít v politice stejnou váhu jako HDP. Druhou možností je nahradit HDP novým souhrnným ukazatelem, který bude zohledňovat všechny podstatné prvky udržitelnosti a prosperity. Tento nový ukazatel se pak musí stát hlavním vodítkem pro sociálně-ekonomickou politiku.

⁽¹⁾ www.developpementdurable.be

⁽²⁾ www.statcan.ca

⁽³⁾ www.bhutanstudies.org.bt

⁽⁴⁾ www.sbilanciamoci.org

⁽⁵⁾ <http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.html>

⁽⁶⁾ <http://www.oecd.org/statsportal>

⁽⁷⁾ <http://www.eurofound.europa.eu/>

⁽⁸⁾ www.eurofound.europa.eu/

⁽⁹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

⁽¹⁰⁾ www.footprintnetwork.org

⁽¹¹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hpi/>

⁽¹²⁾ <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>

5.2 První možnost (tedy soubor dalších ukazatelů doplňujících HDP) již ve skutečnosti existuje, avšak nefunguje. Existuje mnoho ukazatelů, které umožňují měřit různé aspekty udržitelnosti a prosperity: ukazatele měřící demokracii, štěstí a životní uspokojení, zdraví, úroveň vzdělání, gramotnost, svobodu projevu, kriminalitu, kvalitu životního prostředí, emise CO₂, ekologickou stopu atd. Těmto ukazatelům je však přikládán menší význam v porovnání s HDP, který je nadále považován za nejvýznamnější a nejméně kontroverzní ukazatel naší prosperity.

5.3 Druhá možnost (nový souhrnný ukazatel) je komplikovaná, neboť se jedná o měření dvou zásadně odlišných veličin, udržitelnosti a prosperity. Udržitelnost je podmínkou, prosperita je cílovou proměnnou. Z hlediska udržitelnosti stačí, aby bylo zaručeno, že životní úroveň může být dlouhodobě celosvětově zachována. Pokud je toto kritérium splněno, není nutné usilovat o ještě vyšší míru udržitelnosti. V případě prosperity je situace jiná: více prosperity je vždy lepší než méně prosperity, proto má smysl o větší prosperitu usilovat.

5.4 Vzhledem k tomu, že je obtížné sloučit tyto dva zásadně odlišné aspekty do jednoho jmenovatele, rysuje se zde třetí možnost: k doplnění HDP přijmout dva ukazatele, tedy jeden ukazatel udržitelnosti a jeden ukazatel kvality života. Existuje ukazatel míry udržitelnosti a jejího vývoje: je jím ekologická stopa, jež je i přes své nedostatky nejlepším celkovým ukazatelem udržitelného environmentálního rozvoje. Ekologická stopa je vynikajícím komunikačním nástrojem a jedním z mála (pokud ne přímo jediným), jež zohledňuje environmentální dopad našeho spotřebitelského a výrobního chování (dovoz a vývoz) na další země. Při používání tohoto nástroje bude možné jej zpřesnit a bude možné jej nahradit v okamžiku, kdy se v budoucnu objeví lepší nástroj. Prozatím neexistuje žádný spolehlivě fungující ukazatel sociálního rozvoje, který by realistickým způsobem měřil všechny aspekty kvality života. Toto stanovisko se zaměřuje pouze na takový ukazatel kvality života.

6. Ukazatel kvality života

6.1 Prakticky využitelný a vědecky spolehlivý ukazatel pokrývá oblasti, které jsou pro kvalitu života obecně považovány za zásadní, a splňuje následující kritéria:

- sestává z objektivních faktorů, které určují kapacity osob,
- je citlivý na vliv politiky,

- poskytuje údaje ve stanovených časových lhůtách,
- umožňuje srovnání mezi zeměmi,
- umožňuje chronologické srovnání,
- je srozumitelný široké veřejnosti.

6.2 Oblasti života, které jsou v EU obecně považovány za zásadní pro kvalitu života a které splňují stanovená kritéria, jsou následující:

- **Fyzická integrita a zdraví.** Tento ukazatel měří procento obyvatelstva, jemuž nebrání fyzické překážky v tom, aby fungovalo podle svých představ, ať už se jedná o „interní“ faktory (nemoc, postižení) nebo o „externí“ faktory (kriminalita a uvěznění).
- **Materiální dostatek.** Jedná se o průměrný standardizovaný disponibilní příjem vyjádřený paritou kupní síly, což je nejlepší globální ukazatel skutečné kupní síly průměrného občana. Kupní síla v jednotlivých zemích se učiní srovnatelnou korekcí rozdílů mezi hladinami cen v těchto zemích.
- **Přístup k veřejným službám.** Procento HDP, které je vyhrazeno na zdravotnictví, školství, veřejnou dopravu, bydlení a kulturu.
- **Společenské aktivity.** Procento obyvatelstva ve věku 20 až 65 let, které vykonává placenou práci, plus procento obyvatelstva ve věku 20 let a víc, které vykonává dobrovolnou práci. Vykonávání placené práce se běžně považuje za jednu z nejdůležitějších forem zapojení do společnosti a integrace. Mimo to je účast na dobrovolné práci důležitá pro zachování široké škály sociálních a společenských struktur ve společnosti, což umožňuje překonat dominanci ekonomické oblasti. V situaci zvýšené mobility lidí je důležité příznivě přijímat nové obyvatele a podporovat jejich kulturní a sociální integraci do stávajících společenství.
- **Volný čas.** Průměrný počet hodin volného času obyvatelstva ve věku 20 až 65 let, které nejsou věnovány vzdělávání, ani placené či neplacené práci (včetně dojíždění, domácích prací a péče o druhé). Z toho je třeba odečíst volný čas, který je důsledkem nedobrovolné nezaměstnanosti. Vedle placené práce je dostatek volného času základní podmínkou pro to, aby lidé mohli svůj život strukturovat podle vlastních představ.

— **Kvalita okolního životního prostředí.** Procento, které představuje příroda v rámci celkové rozlohy země, plus procento obyvatelstva, které není vystaveno atmosférickému znečištění. V tomto případě se nejedná o přínos, kterým příroda a životní prostředí přispívají k udržitelnosti sociálně-hospodářského rozvoje (pro to existuje oddělený ukazatel ekologická stopa), ale o kvalitu života občanů. Ukazatel se tedy omezuje na dva aspekty přírody a životního prostředí, které mohou občané přímo vnímat jako pozitivní či negativní.

6.3 K měření těchto šesti oblastí se používají různé jednotky. Aby bylo možné je syntetizovat do jednoho souhrnného ukazatele, je třeba je nejprve učinit srovnatelnými. Nejjednodušším a rovněž nejučinnějším způsobem je aplikovat mezinárodně uznávanou a používanou statistickou metodu a vypočítat pro každý dílčí ukazatel normalizované skóre (Z-skóre). Je to proměnná se střední hodnotou 0 a směrodatnou odchylkou 1. To znamená, že zhruba jedna třetina zemí se bude nacházet mezi 0 a +1, jedna třetina mezi 0 a -1, jedna šestina nad +1 a jedna šestina pod -1. Následně lze vypočítat souhrnný ukazatel, který se rovná průměru Z-skóre daných šesti oblastí.

6.4 Ke sledování vývoje v čase se nemá každým rokem provádět nový výpočet Z-skóre ze střední hodnoty a směrodatné odchylky platné pro daný rok. Pak by totiž z povahy věci byla každý rok průměrná kvalita života stejná. Proto se střední hodnota a směrodatná odchylka z prvního roku, kdy byl ukazatel použit, aplikují rovněž na výpočet Z-skóre v následujících letech. Pokud je střední hodnota vyšší než v předchozím roce, znamená to, že se průměrná kvalita života skutečně zlepšila. Pokud je naopak střední hodnota nižší než v předchozím roce, znamená to, že se průměrná kvalita života skutečně zhoršila.

6.5 Pro širokou veřejnost, která není zběhlá v matematických pojmech používaných ve statistice, nedává tento výsledek příliš smysl. Aby bylo splněno šesté kritérium (ukazatel je srozumitelný široké veřejnosti), jeví se jako vhodnější řešení sestavit každým rokem na základě statistických materiálů klasifikační tabulku, aby mohl každý přímo vidět, jak dobře (či špatně) si jeho vlastní země stojí v porovnání s ostatními zeměmi a jak dobře (či špatně) na tom jeho země je v porovnání s předchozím rokem. Klasifikační tabulky tohoto typu mívají většinou velkou výpovědní hodnotu a mohou podpořit popularitu daného nástroje, což zase může být silným podnětem, který povede ke zlepšení kvality života.

7. Směrem k vyrovnanější politice

7.1 Údaje nutné pro sledování vývoje v těchto šesti oblastech jsou většinou v zemích EU dostupné, i když se frekvence jejich získávání a kvalita mohou (ještě) lišit. Sestavování finančních a hospodářských zpráv je již dlouho běžnou praxí, příslušné

informace jsou denně dostupné ve formě burzovních indexů. Sestavování zpráv o životním prostředí a kvalitě života je relativně novou záležitostí, což vysvětluje mnohem nižší objem dostupných informací. Statistiky v sociální oblasti a v oblasti životního prostředí bývají často 2 až 3 roky staré. Jednou z nejdůležitějších podmínek, které je třeba splnit, aby bylo možné považovat ukazatel za plnohodnotný a kvalitní, je zajištění určité koherence v kvalitě a dostupnosti údajů. Ale základ existuje, v zásadě je možné v relativně krátké době začít tento ukazatel používat, pokud v této věci bude dosaženo politické shody. Jedním politicky zajímavým rysem takového ukazatele je, že alespoň v blízké budoucnosti v EU má vyšší potenciál růstu než HDP.

7.2 Nestačí pouze měřit, je třeba rovněž využít výsledky při tvorbě politiky. 21. století před nás staví řadu problémů, k nimž prozatím neexistuje ověřený přístup, neboť vznikly poměrně nedávno. Rychlá reakce je žádoucí, protože neexistence strukturálních řešení vyčerpává naši planetu. Přejít k politice, která nebude založena výlučně na hospodářském růstu, ale také na udržitelném rozvoji v hospodářské oblasti (kontinuitě hospodářské činnosti), sociální oblasti (umožnit jednotlivcům žít zdravým životem a vytvářet příjmy a zaručit těm, kdo takto žít nemohou, odpovídající úroveň sociálního zabezpečení) a životním prostředí (ochrana biologické rozmanitosti, přechod na udržitelnou výrobu a spotřebu), umožní nalézt zvládnutelné řešení v mnoha naléhavých otázkách (zaměstnanost, nerovnost, vzdělávání, chudoba, migrace, štěstí, změna klimatu, vyčerpání zemských zdrojů).

7.3 Ukazatel, který zde popisujeme, není perfektní. Nepovažujeme jej za detailně propracovaný plán, ale za příspěvek k probíhající diskusi o této problematice. Možná bude nutné rozšířit počet sledovaných oblastí, možná bude zapotřebí přesněji definovat kritéria, jež musejí sledované oblasti splňovat. Ukazatel tohoto typu lze vždy dále zlepšovat. Měření je dynamický proces, zachycující změny ve společnosti. S těmito změnami pak následně může vyvstat potřeba získat jiné či propracovanější ukazatele. Definování ukazatele je rovněž dynamickým procesem, který musí vycházet z jednání a diskuse, jak se na demokratickou společnost patří.

7.4 Nejedná se o krátkodobý projekt, na to je příliš obsáhlý. S ohledem na proveditelnost je třeba toto úsilí omezit na členské státy EU, možná rozšířené o kandidátské země Chorvatsko a Turecko a o země se srovnatelným politickým a hospodářským systémem jako např. Spojené státy, Kanadu, Austrálii, Nový Zéland a Japonsko. Obrovské rozdíly v hospodářském rozvoji znemožňují vytvoření jediného nástroje, který by měřil kvalitu života ve vyspělých i v rozvojových zemích a umožňoval jejich srovnání ve stejném měřítku. V dohodách mezi politickými systémy těchto zemí není dílčí ukazatel demokratických svobod zahrnut jako jedna z oblastí, která je považována za zásadní pro kvalitu života, neboť je v těchto zemích samozřejmostí.

7.5 Politika, která již není výlučně založena na jednostranné důležitosti hospodářského růstu, ale zohledňuje rovněž sociální a environmentální faktory, může vést k lepšímu a vyváženějšímu politickému rozhodování a tedy k udržitelnější a solidárnější ekonomice. Výbor očekává, že se Evropská komise k této problematice jasně vyjádří ve zprávě o stavu evropské strategie pro udržitelný rozvoj, kterou chce zveřejnit v červnu 2009. Za cíl je možné vybrat evropský sociální model v takové podobě, jak byl popsán v jednom z předchozích stanovisek Výboru ⁽¹⁾. Stěžejním bodem tohoto modelu je připravit půdu pro vytvoření demokratického, ekologického, konkurenceschopného, solidárního prostoru prosperity pro všechny evropské občany, založeného na sociální integraci.

V Bruselu dne 22. října 2008.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI

⁽¹⁾ Úř. věst. C 309, 16.12.2006, s. 119.